

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

13. JÚLA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20 €

KAROL STRMEŇ

Augustová elégia

*Aký to ide čas,
že nespím,
motám sa v dome ako šialenec
a nespím
a naozaj je pravda, že mi srdce
puká,
nad tebou bedliac,
Slovensko moje, jahňa moje, encián.*

*Aké ti teraz meno dám,
keď krivda biednych prebúda i mŕtvych
a tvoje hory vošli do žalára?
Otvorilo sa peklo
a zatvára sa za tebou.*

*Veď ja už roky,
roky a roky bedlím vo výhosti
a k tebe dvíham ruky neodt'até,
čakajúc slovo ľudske
a bratské spoločenstvo.*

*Roky a roky
striasa ma pri myšlienke,
že zločinec si líha
do čistej bielej postele a tvrdo spí,
iba čo zavše stípnje,
ako mu starne koža na rukách.*

*Už roky a roky a roky
v rozličných cudzích jazykoch
a v cudzích mestách,
vlast' moja živá, slovenčina rodná,
nádeja moja, láska,
Ježišu! Aká láska, aká desná láska!
Na srdci si ťa pridržam
a nesiem ako sen,
ako sen-nesen, ako hrôzu
a svätý kríž!*

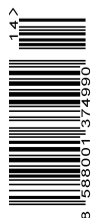
Dial'ky sú blízko nás.

Kalvária je z každej strany sveta.

(V noci z 20. na 21. augusta 1968)

J. E. arcibiskup Stanislav Zvolenský udeľuje dňa 26. 6. z Bratislavského hradu eucharistické požehnanie hlavnému mestu Bratislava a celému Slovensku. Snímka: Jozef Šelestiak

Hospodársky a kultúrne vyspelú Európu vydesil neviditeľný živočích s názvom Escherichia coli. E.coli je obligátnou súčasťou mikrobioty v hrubom čreve, kde má veľký význam pre syntézu niektorých vitamínov. Napriek tomu nález E.coli vo vode, v potravinách a rôznych predmetoch je dôkazom, že tieto látky boli znečistené črevným obsahom ľudí alebo zvierat. Toto by malo stačiť na vysvetlenie toho, čo sa deje v obchode so zeleninou!

Vzhľadom na to, že E.coli má veľký počet kmeňov, ktoré sa svojou

- peniaze bez práce;
- rozhodovanie bez zodpovednosti;
- úrad bez praxe;
- funkcie bez vzdelania;
- sex bez lásky;
- život bez morálky;
- terorizmus bez veľkých nákladov a rizika.

Registrujeme prudkú zmenu spoločensko-sociálnych a politických pomerov - otvorili sa hranice, skrátili sa vzdialenosti, uľahčilo sa kontakt so svetovým dobrom, ale i zlom, svet sa zmenšil!

Mení sa vojenská doktrína. Použí-

Kolibacilóza

štruktúrou značne odlišujú, je len otázka času, kedy sa konzumované potraviny, kontaminované črevnými zárodkami, stanú pre človeka smrteľne nebezpečné.

Ťažisko zodpovednosti vždy musí znášať výrobca, neskôr i prepravca, distribútor, obchodník.

Ani samotný konzument by nemal byť pasívny, veď ide o jeho zdravie a ako sa ukazuje i o jeho život! Opúšťať zásady hygieny nemôže nik bez rizika, lebo globalizácia spôsobuje, že škodlivé účinky sa prenesú za pár hodín do tisícky kilometrov vzdialených krajín. Takémuto riziku sme v minulosti neboli vystavovaní. Konzumovali sme domáce potraviny a naši roľníci a záhradníci, hoci čítali iba kalendáre, vedeli si udržať veľmi vysokú úroveň pestovania rastlín a chovu zvierat! Veď i tí malí a strední roľníci mali vybudované betónové hnojiská a močovkové jamy.

Bolo im úplne jasné, že s organickým hnojivom (maštalný hnoj, močovka, hnojovica) nemôžu ísť na pole počas vegetácie a už vôbec nie hnojiť takto na list alebo plody! Poznal som prípad jedného „bulhara“ v okresnom mestečku, ktorý pohnojil svoje skleníky komunálnym odpadom a musel s činnosťou skončiť - nik u neho viac nekupoval.

Musíme sa vrátiť k využívaniu domácej produkcie, lebo prináša menej zdravotných rizík a dáva prácu tam, kde je najviac nezamestnaných. Prítom pôdno-klimatické podmienky nemáme horšie ako v Maďarsku, ale ani v Španielsku, lebo máme viac vody.

Na afére okolo výskytu E.coli boli pozoruhodné dve okolnosti: doba, ktorá trvala kontrolným orgánom a laboratóriám, kým identifikovali zdroj nákazy, a je vôbec otázka, či sa im to aj podarilo, ako bezmocnosť vyspelej lekárskej starostlivosti v desiatkach ochorení, pri ktorých nedokázali zachrániť život pacientov.

Tieto okolnosti ponúkajú bežnému občanovi ďalšie otázky. Napr. ako by sa zachovalo ľudstvo pri zneužití mikroorganizmov v rámci biologického terorizmu? Veď dnes o tom môžeme celkom reálne uvažovať, a to sme nedávno o biológii hovorili ako o krotkej vede! A zasa raz platí - všetko dobré sa dá človekom zneužiť a v tomto je človek až geniálne vynachádzavý a rúca historické hodnoty, lebo sa už ujíma prax:

tie atómových zbraní je už nepravdepodobné, je ich toľko, žeby zničili svet. Biologické zbrane sú lacnejšie, neničia materiálne statky a niet (zatiaľ) proti nim

účinnnej obrany.

Zákerné nasadenie baktérií a vírusov je vážnou hrozbou, ktorá sa volá bioteror.

Ale aj bez vedomého škodenia a ubližovania stojí ľudstvo pred novými výzvami. Pribudli nové neliečiteľné choroby, degradujúce človeka na živočícha a nikto nedokáže bezpečne vylúčiť ich živočíšneho pôvodu. Pán tvorstva - človek zatiaľ prehráva svoj boj o dlhší a najmä kvalitnejší život, bez chorôb a hladu.

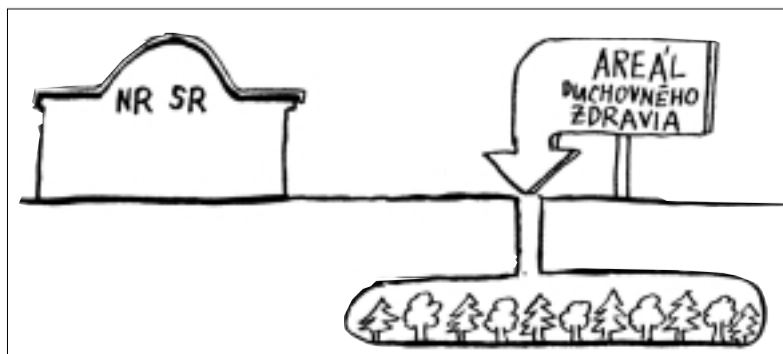
V správach v masmédiách sa objavili i údaje o tom, že podozrivé uhorky boli označené ako bio-produkt. Nuž táto oblasť je znovu v pásme, kde sa pletú pojmy. Biológia je ťažká veda, s veľkým množstvom neznámych, a preto netreba podliehať klamú, že stačí sa celkom zbaviť moderného a máme biologicky bezchybné produkty!

V ostatnom období sa silne razi tendencia: konzumujte vajcia z dvora. Nuž pozrime sa na ne.

Vedci na celom svete desiatky rokov skúmali nároky zvierat na živiny a ostatné biologicky aktívne látky. I v našich podmienkach sa zložitými bilančnými pokusmi definovali nároky na bielkoviny, tuky, energiu, vitamíny, minerálne a mikrominerálne podľa jednotlivých druhov hospodárskych zvierat. To znamená, že pre určité známkové plemeno-hybrid hydiny boli presne stanovené nároky od jednodňového kurčaťa, cez mládku až po fázu intenzívnej znášky vajec.

Podľa exaktne zistených potrieb boli zostavené tabuľky a na základe týchto údajov boli vypracované receptúry kŕmnych zmesí pre tie ktoré druhy a kategórie zvierat. Toto bol predpoklad pre správnu produkciu zdravých zvierat-sliepok a zdravých produktov-vajec. Ak si niekto myslí, že sliepka ktorá sa potuluje po dvore na hnojisku, dostane maximálne nejaké zrno pšenice, alebo kukurice ale väčšinou odpady z kuchyne vrátane plesnivého chleba, znesie lepšie vajce, nech si ho nazve hoci super bio, tak sa nachádza v hlbokom omyle. Príroda sa fackať nedá!

NORBERT M. BEŇUŠKA,
(Doc. MVDr. Ing.,PhD.)

Kresby: Andrej Mišanek

JOZEF ŠELESTIAK

Beda!

Spojené nádoby sú bohatstvo a bieda

OTVORENÁ SPOLOČNOSŤ

Otvorili sme sa svetu,
kupcov tisícky sa valia k nám,
no my, s prázdnu peňaženkou,
zrieme: Svet sa neotvoril nám!

DRUHÁ SMRŤ JÁNOŠÍKOVA

Jánošík, Junošík, dokázal si divy,
po smrti zostal si v srdciach ľudí živý.
Skameneli srdcia, stvrdli z ľadu valy,
už aj spravodlivosť odmytizovali.

HÁDANKA

Akú pravdu trúbi svetu,
ako sa tá parta volá?
Z Báthoričky robí svätú,
z Jánošíka vola.

BYROKRAT

Práca je preň hobby!
Hrá nám, že tu robí.

K HVIEZDAM

Zvládnuť dobre raketu,
hviezdy zdravieť za letu,
dosiahnuť až nebies trón,
kontá v bankách - Wimbledon!

SKRYTÁ PRAVDA

Vysoko dvíhal heslá tej či onej moci,
Prvého mája, no i počas nežnej noci.
Pod transparentmi však vždy chránil
pravdu skrytú:
Čo najbližšie sa čím skôr dostať
ku korytu.

S POCTIVOSŤOU NAJĎALEJ ZÁJDEŠ (ALE KAM?)

Oddane, nevedia kam,
slepo idú nocou,
pocitív služobníci
nepocitívých vodcov.

VEČNÉ KRÉDO

Krédo
v každom režime:
Len ho
šťastne prežime!

VLASTŤ SVETOOBČANA

Kde má svetoobčan
svoju vlasť?
Tam, kde jeho konto
môže rásť!

NAŠI HRDINOVIA 1989

Dávali mocným
gól istý.
Dnes sú už iba
golfisti.

LIBERÁL

Bojuje za slobodu!

Slobodu bezdomovca?
Slobodu kapitálu?

Mocnárom skladá ódu:
Voľnosti dosť má ovca,
kapitál plochu malú!

EKONÓMIA

O bohatnutí - je to veda?
O čomsi inom napovedá.
To vskutku vzniklo touto vedou:
bohatstvo prevážené biedou?

VYZNANIE

RODNEJ VLASTI

Hľa, cudzím som sa predávala,
no iba teba milovala,
celý život o tebe snila.
Tvoja lacná Pracovná Sila.

DERAVÁ

Demokraciu zapláta
vláda zlatého teľaťa?

SYMBOLIKA

Pri Dunaji osol hika,
človeku až
srdce zvierat,
vysoko nad Štefánika
k nebu zdvihli
kráľa zvierat.

Čas dlhov a vyprázdňovania verejného priestoru

Klasik slovenskej literatúry Martin Rázus nebol ekonóm, ale ekonomické vzťahy chápal jasne a zreteľne. Jeho realistický pohľad sa nám ponúka v románe Krémársky kráľ, keď opisuje, ako sa židia pokúšali v oblasti krémárskej živnosti zničiť konkurenta. Uvádza sa tu skutočnosť, ako sa istý žid zastrájal, že ak by onen konkurent potreboval židovský úver, "potom by s ním už bolo ľahko". Jednoducho by ho chytili do svojej dlhovej pasce, z ktorej by sa veru nikdy nevymanil!...

Súčasná doba sa vyznačuje tým, že do dlhovej pasce sa dostávajú nielen fyzické osoby a firmy, ale už aj celé štáty. V súčasnosti jeden štát nedlhuje druhému štátu, ale štáty dlhujú súkromným bankovým inštitúciám! Je to dôsledok transformácií finančného systému a jeho globalizácie, ktorá sa postupne, krok po kroku vykonala po druhej svetovej vojne.

Táto situácia však znepokojovala mnohých prezieravejších a neskorumpovaných štátnikov. Napríklad i bývalého kancelára Spolkovej republiky Nemecko Helmuta Schmidta. Ten vo svojej autobiografii Na spoločnej ceste, ktorej český preklad vyšiel v roku 1996, napísal:

„Dnes, na konci deväťdesiatych rokov, je moje dôvera v bankárov v porovnaní s tou, keď som bol ministrom financií alebo kancelárom, menšia. Na jednej strane to má dva objektívne dôvody, ktoré sťažujú osobám riadiacim súkromné bankové ústavy urobiť si presnú analýzu; na druhej strane sa opätovne rozmáha tendencia špekulatívneho rizika a rýchleho zisku, čo bolo za čias Absa, Klasena a Burnsa zakázané, a preto k tomu dochádzalo skôr vo výnimočných prípadoch.

Prvý objektívny dôvod, ktorý sa vzťahuje takmer na celý svet, je odstránenie pevného zmenárenského kurzu. Všeobecný floating všetkých dôležitých mien spôsobil, že v súčasnosti sa jednak národné, jednak medzinárodné financovanie stalo podstatne rizikovejším ako pred rokom 1972. ... Druhý objektívny dôvod týkajúci sa zvýšenej miery neprehľadnosti spočíva v technickom rozvoji celosvetového informačného prepojenia na báze satelitov a počítačovej siete. Peňažné a kapitálové trhy, predtým národne kontrolovateľné a regu-

lovateľné, sa globalizovali. Dnes existuje jediný celosvetový akciový trh, rovnako ako globálny trh s krátkodobými úvermi, a jediný menový trh. Všetky finančné trhy sú de facto 24 hodín denne otvorené a prostredníctvom modernej telekomunikačnej techniky sú prepojené medzi východnou Áziou, Európou a Amerikou v rozpätí nepatrného časového posunu. Národné centrálné banky a finančné byrokracie majú preto veľmi malé možnosti, aby včas rozpoznali nespriaznený trend vývoja na svetových informačných trhoch, ktorému by ihneď zamedzili protiopatreniami, a tak trh ovplyvnili a riadili. Ba predstavenstvá i tých najväčších súkromných finančných domov môžu len vo výnimočných a obmedzených prípadoch ihneď vyhodnotiť a prehodnotiť možnosti zisku či rizika, ktoré globálne trhy predkladajú.

Subjektívny faktor súčasných nestôť a s nimi vzrastajúcich rizík spočíva v špekulatívnych sklonoch zo strany investičných bánk, obchodných bánk a v USA, a v Japonsku dokonca i zo strany sporiteľní, k rozmachu ktorých došlo pred dvadsiatimi rokmi, bez toho aby sa ich ktokoľvek snažil zabrzdiť. Globálna špekulatívna vlna, mentalita Las Vegas, pochádza z USA.

Termínové menové obchody zaznamenali svoj najväčší rozkvet pri dodávateľských obchodoch, ktoré sú ich základom, a rozdelili sa na rôzne druhy ("derivate", napr. opcie a swaps a opcie na opcie); denne dosahujú obchody vykonávané "futures" dohromady päťdesiatnásobky až stonásobky reálneho denného svetového tovarového obchodu. Takýmto spôsobom sa dá veľa peňazí vyrobiť, alebo stratiť."

Takto nastavený finančný systém spolu s odstránením, alebo obmedzením, progresívneho zdaňovania príjmov fyzických osôb spôsobuje obrovskú polarizáciu prerozdelenia bohatstva v spoločnosti. Podstatná časť bohatstva sa sústreďuje v rukách malej skupiny ľudí, ktorá ho získava najmä špekulatívnym spôsobom. Decimuje sa stredná trieda, ktorá je hlavnou oporou demokratického usporiadania spoločnosti, čím dochádza aj k postupnej demontáži demokratickej formy vládnutia. Český sociológ Jan Keller označuje súčasné trendy vývoja spoločnosti ako prechod od spoločnosti s nerovnomerným rozdelením bohatstva k spoločnosti nesúmeriteľnosti. Tento trend je veľmi výrazný aj v Slovenskej republike a výrazne sa zosilňuje najmä za vlády tzv. pravícových strán.

JÁN DANCER

Milujú všetky národy, len nie svoj vlastný; obdivujú múdrosť všetkých náboženstiev okrem náboženstva svojich rodičov; páči sa im kdekoľvek na svete, i v tých najmotečnejších púšťach či na neko-

nečných ľadových poliach takmer bez života, iba nie doma, v rodnej vlasti...

Načúvajú slovám zahraničných filozofov a spisovateľov s otvoreným úžasom v očiach,

TEODOR KRÍŽKA

Užitoční idioti

schopní prechádzať doma okolo génia bez povšimnutia, pravda, ak mu predtým nepodrazili nohy. S trochu nadsadenia, sú ochotní zametať ulice kdekoľvek, no doma im smrdí aj nemocnica. Mnohí si radi pomá d'arčujú, ponemčujú, poangličtujú, dokonca aj pohispávajú mená a priezviská. Sú to všetky tie Csi-bulky, rozliční Lacsnowskovci, všetky tie Dolnik či Hornik, ktoré nie sú vydaté za muža, ale za svoju meštiackosť.

Kde takito čudáci existujú?

No predsa nikde inde, len na Slovensku.

Nestretli by ste ich ani v Ma-

darsku, ani v Nemecku či Rakúsku, ani v Japonsku či Číne, to-
bôž v Amerike, ba dokonca ani v susednom Česku, s ktorým sme prežili so šesťročnou prestávkou takmer osemdesiat rokov ako sufix názvu Tcheco.

Máme ich tu na tisíce, takmer ako vývozný artikel.

Lenže ako možno vyvážať do sveta ľahostajnosť, hanbu na vlastné, ostych objasť svojho brata, otvorenú zradu a pohrdanie?

Len si pozrite blogy a diskusie na internetových stránkach! Akoby ich jedna mater mala, ale nie tá slovenská, no dajaká vyfabrikovaná, akoby podľa mustru z televíznych Smotániek či tituliek bulváru! Milujú pravdu, najmä tú cudziu, koloniálnu, ktorá im pripadá ako nebeská manna. Ochotní strhávať busty slovenských dejateľov a nadváť do fašistických sviň komukol'vek, kto neslúžil apologetom boľševizmu medzi dvoma vojnami, azda by narukovali aj do cudzej armády, len aby napomohli svetovému panstvu demokracie a liberalizmu, t. j. spoločenskému systému, kde smú zvíťaziť iba „slušní“ občania, nijakí nie Slováci.

Aj také sa stáva. Nanešťastie, stáva sa to práve nám Slovákom. Zo spoločných daní platíme základné, stredoškolské i vysokoškolské štúdium, doktoráty a ďalšie vedecké tituly tých, ktorí vo vzdelaní objavujú legitimitu pohrdáť vlastnými dejinami, nečítať národnú literatúru, považovať slovenský národ, folklór, kultúru, slovenské kresťanstvo za relikv XIX. storočia, plakať a velebiť na cudzích hrobkách.

A tak sa pýtam: Aké to máme školstvo? K čomu vychovávali a vychovávajú už dvadsať rokov v našom školskom systéme? K odvahe brať zo spoločného a rozdávať, kde nedostali? Je toto vôbec morálne? Nie je to obyčajná krádež, práve taká istá, ba i väčšia, ako krádež Cigána z Letanoviec, ktorý si odpíliť v národnom parku strom na kúrenie vo výške pása?

**KULTÚRA Č. 15/2011 VYJDE
S DÁTUMOM 16. SEPTEMBER 2011**

**KULTÚRA
DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY
PREDPLATNÉ V ROKU 2011**

Kultúra je dvojtýždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti. Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.

Kultúra nezapasí proti niečomu. Kultúra vedie zápas o niečo.

Nepresviedčame, neagitujeme, nezastrašujeme. Inšpirujeme.

Darujte dobrým priateľom Kultúru! Prispejete tak k obrode národa a spoločnosti. Kto si predplatí Kultúru, investuje nielen do seba, ale aj do rozvoja svojej vlasti.

Objednať si môžete Kultúru v Slovenskej pošte, a. s.,

alebo aj na e-mailovej adrese Kultúry redakcia@kultura-fb.sk.

Jeden výtlačok v roku 2011 stojí 1,20 eur. V roku 2011 vyjde 21 čísel.

Netreba podporovať bankrot Grécka

Na samite v Bruseli (aj keď nebola dominantnou témou), stala sa situácia v súvislosti s dlhom Grécka najzásadnejším bodom rokovania. Išlo o záchranu Grécka pred bankrotom a o navodenie k reálnejšiemu správaniu Grékov, aby žili v rámci pomerov, ktoré si svojou prácou a úsilím vytvorili.

Dlh Grécka v čase rokovania samitu sa vyšplhal na 350 miliárd eur a bol na úrovni zhruba 170 percent HDP. V roku 2010 Gréci vytvorili deficit 10 percent HDP. Sú najväčším prijímateľom pomoci v Únii a najvyšších dotácií zo štrukturálnych a poľnohospodárskych fondov na hlavu obyvateľa. Prvý balík pomoci v sume 110 miliárd eur sa rýchlo míňal a Grécko požiadalo o uvoľnenie ďalšej tranže pomoci. Ak by pomoc nedostalo, v júli 2011 krajine hrozil bankrot. Požiadali o ďalšiu pomoc z druhého úverového programu.

Treba priznať, že bankrot

Grécku reálne hrozí. Prežitie Grécka závisí teraz viac od šetrenia, úsporných balíčkov a tvrdej poctivej práce na zvyšovaní ekonomického rastu v krajine a menej od natahovania rúk po ďalších pôžičkách.

Lídri eurozóny schválili spoločné vyhlásenie, v ktorom Grécko vyzvali, aby prijalo ďalšie úsporné opatrenia. V súlade s predchádzajúcou dohodou ministrov financií sa zhodli, že novú finančnú pomoc, o ktorú Grécko požiadalo, dostane s podmienkou, že prijme ďalšie úsporné opatrenia. Úsporný balík zhruba za 28 miliárd eur musel byť ešte schválený gréckym parlamentom. Približne takú sumu sú Gréci povinní ušetriť do roku 2015.

Navzdory prevládajúcim názorom, že Grécko aj tak čoskoro skrachuje, lídri únie sa zhodli na tom, že ich pomoc Grécku je nutná. Výslovili presvedčenie, že pomoc je naliehavá, aby sa predišlo globálnej

kríze, ktorá by mohla nasledovať po bankrote Grécka.

V Grécku aj mimo Grécka stále viac sa rozširujú pochybnosti o tom, či Grécko prežije bez bankrotu. Prispieva k tomu aj názor, že splácanie dlhu Grécka je v nedohľadne. Len málokto verí scenáru, že po druhom „úverovom programe“ sa Grécko vráti na trhy v roku 2013. Po tom by mala rásť aj ekonomika. Želateľné by bolo prinajmenej desať percent ročne, čo je málo pravdepodobné. Investori do dnešného Grécka sa asi ponáhľať nebudú.

Napriek nedobrej situácii v Grécku nebolo by správne podliehať pesimizmu, ktorý nikam nevedie, iba pomôže prilievať vodu na mlyn tým, ktorí spolu s bankrotom Grécka rátať s vidinou novej príležitosti, ako sa obohatiť - ako zvyčajne na úkor daňových poplatníkov v krajine. Bankrotovú verziu šíria najmä zainteresované skupiny v Grécku a patrične

orientovaní politici za hranicami. Otázkou je, kde sa pridať, aby sa nenaplnili najhoršie scenáre o ďalšej ešte hrozivejšej kríze, ktorá po krachu Grécka by mohla byť aktuálna.

Variant EÚ sa usiluje o záchranu členov eurozóny, európskej meny, euroobčanov a znamená pokračovanie únijnej politiky v mene zachovania hodnotových štandardov Európy a globálneho posilňovania stability vo svete.

Variant bankrotu, ktorý podporujú nedôveryhodné záujmové skupiny politikov, finančníkov a developerov, ratingové agentúry a iní ziskuchtivci, je stavaný tak, aby na troskách nielen zbankrotovaného Grécka, ale aj rozloženia únie si tak mohli zabezpečiť nové príležitosti pre ďalšie obohacovanie sa. Taký variant by priniesol chaotický rozpad európskeho úijného systému. Odtiaľ je len malý krôčik k prechodu na ekonomický model neoli-

berálnej podoby kapitalizmu amerického typu.

Natrvalo by sa pochoval sen o budovaní sociálnej Európy fungujúcej podľa pravidiel modelu sociálne orientovaného trhového hospodárstva.

Je dobré, ak samit EÚ prijal rozhodnutia, ktoré majú odvrátiť bankrot Grécka. Je správne, ak sa žiada, aby Grécka vláda a väčšina Grékov preukázateľne akceptovala podmienky na úspory a šetrenie odsúhlasené samitom únie v rámci pomoci krajine. Aj to, že vláda a väčšina Grékov je odhodlaná (napriek protestom menšiny) ich aj plniť a zmieriť sa s tvrdými úsporami aby, sa vyhlí bankrotu. Ak sa to v praxi aj potvrdí, tak úsilie únie, členských štátov (vrátane Slovenska) a inštitúcií, ktoré Grécko chcú pred bankrotom zachrániť, nevyjde na zmar.

JOZEF MIHALIK

Básnik **TEOFIL KLAS** (občianskym menom Jozef Zavar-ský) patrí k výrazným predstaviteľom našej duchovnej kresťansky orientovanej poézie. Narodil sa 12. novembra 1940 v Trnave. Pôsobil najmä ako novinár a redaktor. Od roku 1958 pracoval v Technických novinách, v druhej polovici osemdesiatych rokov súbežne v redakcii ilegálneho samizdatového časopisu Rodinné spoločenstvo. Po zmene politického systému pomáhal budovať novú podobu Katolíckych novín, a to ako redaktor a neskôr šéfredaktor (1990 - 1993). Pracoval aj vo Vydavateľstve Nové mesto a v redakcii časopisu Kultúra. V rokoch 2003 až 2007 bol tajomníkom Spolku slovenských spisovateľov.

Ťažiskovou tvorivou sférou Jozefa Zavarského je však poézia, ktorú od roku 1988 píše pod pseudonymom Teofil Klas. Písal verše i dovtedy, od svojich stredoškolských rokov, no publikoval iba sporadicky. Knižne debutoval v roku 1993 súborom básní Najbližšej k Taju. Postupom času mu vyšlo ďalších desať vlastných poetických kníh - zatiaľ najnovšou je zbierka s názvom Rampy sú ešte v žiare, vydaná nedávno k jeho sedemdesiatke. Pri príležitosti tohto významného životného jubilea sme básnika požiadali o rozhovor.

J. M.: - V druhej polovici osemdesiatych rokov ste spoluvytvárali samizdatový časopis Rodinné spoločenstvo, neskôr, už v nových pomeroch, ste pôsobili v Katolíckych novinách. Ako s odstupom času vnímate toto prelomové obdobie?

T. KLAS: - Udalosti a kroky tých rokov, to bolo čosi, čo z podstaty a súvislosti vecí muselo prísť. Bolo to čosi zákonité, navyše pre rozvoj spoločnosti aj rozvoj osobnosti veľmi dôležité a potrebné. Preto ma osobitne ťahalo - ako človeka síce svojim spôsobom úspešne, no so zviazanými rukami pôsobiaceho dovtedy v novinárskom remesle - k službe pre duchovné a kultúrne povznášanie národa. Viem, znie to priveľmi pateticky, a to sa nedobre číta i počúva, lenže v praktickom osvedčovaní sa za ideál nebolo ani zbla pátošu, bola tam iba tichá verva a radosť z vlastnej vnútornej premeny i z nových možností konania, nadšenie pre vec (pre jej uskutočňovanie), ktorá konečne nadobúdala nie už hmlisté, ale konkrétne črty. Skrátka, to čosi, čo žilo vo mne od útleho detstva kdesi v hĺbke srdca, ale po celý čas pod poklopom oportúnneho tajenia (veď nemienil som byť samovrahom), no čomu som sa pritom nikdy vo svojich vonkajších prejavoch nespreneveril - skrátka, to čosi našlo v oných prelomových rokoch prvý raz perspektívu rozvinúť sa do šírky i do hĺbky čiže činne a účinne pracovať „na národa roli dedičnej“. [Mimochodom, práca je výsadou človeka, peniaze nikdy nepracujú. - Toľko na okraj hmotárskeho dneška.]

Možnosti sa otvárali na pozadí ešte doznievajúceho obdobia „politickkej normalizácie“. Duchovnú dimenziu nebolo už možné totalitne udržať na uzde. Dva momenty sa stali osobitne dôležitými pre moje životné smerovanie. Prvým bola skutočnosť, že v rámci metodovského jubilea (1985) sa jednoducho už nedalo neusporiadať v bratislavskom Dome kultúry veľkolepú výstavu o pôsobení

cyriilo-metodskej misie na Veľkej Morave a o jej duchovnom odkaze. Druhým bola výzva zo strany ilegálneho Rodinného hnutia na Slovensku, ktoré viedol i stále vedie prof. Vladimír Ďurikovič, či by som nepomohol v samizdatovom periodiku Rodinné spoločenstvo pri písaní katechéz. Oboje

T. KLAS: - Mám na to vyhranený názor. Sila poézie je v slove a jeho kráse. V schopnosti uchopovať a pomenovať to, čo človek vníma zvonka i z vlastného vnútra, spôsobom najdostojnejším ľudskej prirodzenosti, spôsobom najobsažnejším a najkrajším, spôsobom čiahajúcim po meta-

na národa roli dedičnej. To by bolo asi to podstatné.

Čo píšem, vyvíra mi zo srdca. A preto od samého začiatku som ani nepublikoval verše, ktoré by ma boli mohli „prezradiť“ a vydať napospas neúprosnému svetu. Časy (šesťdesiate roky) neboli tomu „naklonené“.

A v tých básňach, čo som „uspôsobil“ na prípadné publikovanie, som sa viacnásobne (viacvrstvovo) vo výraze „zaklinal“, čiže ich naslovovzatý výklad (ak by mal byť nebudaj rozumný) by si možno vyžadoval prácu priam geologického prospektora. Ibaže ani tie som napokon radšej nepublikoval, hoci by azda boli sitom cenzúry prešli. Čo po nich? Čím by som sa bol prezentoval? Po celé desaťročia som sa zaklinal čoraz hlbšie a našlo to odraz aj v neskorších mojich veršoch. Tie takto nie vždy a všade sú bezprostredne zrozumiteľné. Navyše moje novátorské hľadanie výrazu z teozauru slovenčiny väčšine náhodných čitateľov možno nerezonuje, pretože, nevedení v škole, si čoraz väčšmi navykáme na chudobnú, nevýraznú, tritisícislovnú zásobu slovenského slova a na nevynachádzavé

sám musí (musí?) napísať, sa spomienky na úchvatné chvíle prežité s krásnou spisbou domácej i svetovej proveniencie konzervujú vo veľmi nedokonalnej podobe. A ak ešte sa obnovujú novým čítaním diel tých istých (obľúbených) autorov, asi je trocha odvážne hovoriť o konkrétnej obľúbenosti.

Ale je pravda, že zo slovenských autorov som v študentských časoch veľmi rád mal Vajanského, Kraska, Smreka, Harantu, Motulka, neskôr ďalších básnikov katolíckej moderny, Načina-Borina (!), Rázusa, Turčáňnyho. Slováci sú národ poetický, čo aj to dnes kultúrna scéna ani náhodou nereflektuje. Prozaikov som veľmi nečítal, no osobitne ma zaujal Hronský. Nie že by som nebol diela iných čítaval, prózy aj verše, ale nezanechali vo mne trvalejší dojem, totiž taký, že by mi to bolo dávalo niečo do života. Zrejme to súvisí s mojím naturelom. Skôr som čítal, ešte v mladosti, diela náučné a filozofické (ako Bubánovu Filozofiu slobody). Pravdaže, k mnohým (aj vzácnym) autorom som sa vôbec nedostal, isteže aj vlastnou vinou, no to je dlh, ktorý už nikdy nesplatím. Až v neskorších časoch som si obľúbil Pavla Straussa, aj to skôr ako básnika, hoci jeho eseje si takisto viem vychutnať.

Pokiaľ ide o svetovú literatúru, tam moje čítanie prešlo spletitejšími cestami. Z gymnaziálneho štúdia som prakticky nemal o nej ani poňatia, s výnimkou ruskej a sovietskej literatúry (a českej, aby som nezabudol) nám ju totiž vôbec neprednášali. Ešteže sa vydávali knihy. A po tých som naozaj siahal. A tak som prečítal takmer celého Dostojevského. Mal som rád Londona i Hemingwaya. Osobitný dojem zanechalo vo mne skromné dielko Nikolaja Semionoviča Leskova Očarený pútnik, ale naozaj len neobyčajne silný čarovný dojem - o čom to bolo, už naozaj vonkoncom neviem. No podstatne ma oslovili romány Ivana Alexandroviča Gončarova, najmä jeho Oblomov, čo je dielo, ktoré dodnes pokladám za najlepší román (mnou pozna-nej) svetovej literatúry.

Isteže, medzi moje obľúbené knihy patrili v mladších rokoch napríklad mayovky (na tých som sa učil nemčinu) i verneovky (tie ma učili prírodovednému a technickému poznaniu), i detektívky anglickej proveniencie (Conan Doyle, Agatha Christie), i dobrodružné romány Alexandra Dumasa st. s ich historickým uktovním. Ale odkedy sa poznám, vždy ma uchvacovalo čítať Augustína, Františka Sal(ez)ského, Lubaca, Chardina, Perlakyho, hoci to nebola krásna spisba a už vôbec nie oddychové čítanie. A, pravdaže, biblické spisy. A Papiniho. A voľakedy som s pôžitkom čítaval i fyzikálno-populárne diela o vesmíre (Jeans), o teórii relativity (Infeld) a podobne. A takisto nemecké biografické romány o Leibnizovi, o Gutenbergovi, o Archimedovi, o Mesmerovi...

Ale ak by som mal označiť beletristické dielo, ktoré na mňa najväčšmi zapôsobil, tak to bude onen spomenutý Oblomov. Večne pripomínajúci: Čo je človek schopný urobiť v predstavách a čo naozaj?

J. M.: - Viem, že ste aktívnym členom našej najstaršej a najvýznamnejšej spisovateľskej organizácie - Spolku slovenských spisovateľov. V tejto súvislosti sa vynára otázka, aké je postavenie spisovateľa v dnešnej spoločnosti. Nedostáva sa literatúra čoraz viac na okraj záujmu?

Pracovať na dedičstve slova

Rozhovor s básnikom Teofilom Klasom

Teofil Klas (druhý zľava) v spoločnosti básnikov Jána Motulka, Svetoslava Veigla a Michala Chudu

ma oslovilo a utvrdilo v poznaní, že nie som so svojimi predstavami o živote, o človekovi, o spoločnosti a o vzťahu človeka k Bohu osamelým bežcom. A že je žiaduce pridať sa so svojimi schopnosťami k tým, čo už na tom poli pôsobia.

A tak som sa ocitol ako autor, prekladateľ, redaktor i člen redakčnej rady v ilegálnom časopise, ktorý som pomáhal spoluvytvárať. Ilegálne som aj šírila v prostredí svojho legálneho pracoviska jeho výtlačky. V tom časopise som si medziiným obnovil svoju básnickú identitu, ale to až po známej sviečkovej manifestácii, a odvtedy aj používam svoj dnešný pseudonym.

A tak som sa naostatok o krátky čas usiloval dostať do Katolíckych novín. Bol som rozhodnutý pôsobiť legálne ako katolícky aktivista. Nebolo to bez rizika, veď v čase, keď som sa takto rozhodol, ešte som netušil, že vnútropolitická situácia vyústí do dejinného prevratu osemdesiateho deviateho roka. Ale už koncom toho roka som redaktorsky pracoval v Katolíckych novinách. A potom ešte niečo viac než tri roky. To obdobie, žité už v nových spoločenských pomeroch, keď sa nebolo treba obávať diskriminácie pre náboženské presvedčenie, hodnotím z retrospektívy ako najkrajšie obdobie svojho prežitého života. Znamenalo, pravda, pre mňa vypätie všetkých síl a naložilo mi na plecía veľa problémov. A prišli aj osobné sklamania. Ale to už akosi patrí k veci, aj s nimi sa cítim šťastnejší.

J. M.: - V jednej svojej básni ste napísali, že „bez predstáv sú skutky naše holé“ (Spev o rytieroch a kráse). Tieto slová svedčia o vašom básnickom videní sveta. V čom je podľa vás sila a význam poézie?

fyzikom. V premieňaní nevysloviteľnej túžby duše človeka po dokonalosti na krásne a pôsobivé slovo. To pretváranie na obraz (na spôsob) paradoxne nevysloviteľného, ale vysloveného Božieho sna o človekovi dáva ľudskej poézii krídla. A stavia ju, ako mi kládol na srdce nebohý už taliansko-slovenský básnik Michele Colonna, na najvyššiu priečku v krásnej spise - a ja dokladám: vôbec v umení, lebo Slovo bolo ontologicky skôr než anjelská hudba a či keplerovská hudba sfér.

Človečská poézia má svoj prvotný prameň v poézii Božej, v Logose („skrze neho bolo všetko stvorené“), preto by mala čo najviac čerpať z toho prameňa a nemala by sa mu spreneverovať. V hľadaní krásy a pravdy vo zverenom ľudskom poklade slova a súčasne v jeho všeobjímajúcej kozmickej predstavivosti (oboje sú dary človekovi z raja) a osobitne potom v sprostredkovaní takto nahonobeného duševného bohatstva spočíva aj podstatný význam poézie. Má to svoju nezameniteľnú poznávaciu i mravnú dimenziu. Dnešná výchova, žiaľ, na to hriechne zabúda. Skrátka, ignoruje túto vzácnu skutočnosť, povedal by som: skutočnosť posvätnú.

J. M.: - Aké je vaše tvorivé krédo? Ako by ste charakterizovali svoju poetickú tvorbu a ktorú jej súčasť považujete za najdôležitejšiu?

T. KLAS: - Tvorivé krédo? Už som sa k tomu inde vyslovoval, ale sformulujem to po novom asi takto: Nikdy nebanalizovať v sebe samom poslanie, ktoré mi bolo zverené, a verne zveľaďovať talenty, ktorých sa mi dostalo. Skrátka, vytrvalo pracovať na dedičstve slova a v jeho rámci

triviálne alebo šimpanzie, odpozorované formulácie. Moje verše sú spravidla ťažšie na vnímanie, ale veru to už čitateľovi neľahčím. Darom, nie sú určené každému, čo aj by som bol rád, keby to tak bolo. Podliezať nemôžem, stratil by som tvár.

Skúsenosť naznačuje, že najdôležitejšie sa autorovi v tvorbe javí zvyščaje to najnovšie, najposlednejšie. Je to aj logické, pretože pôvodca s odvíjaním sa času niekam smeruje. Ibaže výsledkom jeho úsilia môže s časom aj ubúdať na kvalite. Okrem toho, ak sa orientuje aj podľa recepcie svojich diel inými, môže sa mu javiť tá alebo oná kniha významnejšia, a potom je ťažké niečo vyzdvihnúť. Mne takto osobitne chválili moju prvú knižne vydanú poetickú knihu, veniec sonetov Najbližšej k Taju (Viliam Turčány, vydavateľ Karol Kubík), cyklus Pôstne akordy (Ján Sedlák), triptych Hlas kňaza Gorazda (Janko Frátrik), cyklus Psie paraboly (Rudolf Dobiáš, Karol Kubík) alebo cyklus Raz prešlo radlom (Vincent Šabík). Všetky tie knihy sú mi neobyčajne blízke, a predsa dám prednosť, ak už sa mám vysloviť, svojej zbierkovej prvotine (1968), vydané až dodatočne (2001), knižke Zaklínadlo. Tá totiž naznačila smerovanie mojej poetickej tvorby aj čo do obsahu, aj čo do výrazu. V nej sa totiž „zaklínam“. Priznám sa, sám sa k nej najradšej čitateľsky vraciam.

J. M.: - Máte svojich obľúbených autorov? Ktoré diela zo slovenskej, resp. zo svetovej literatúry vás osobitne zaujali?

T. KLAS: - S odstupom času, ktorý čoraz menej žičí čítaniu, lebo píšuci človek s podchádzajúcou starobou sa väčšmi upína na to, čo ešte

T. KLAS:- Dnešok je taký. Nanešťastie akurát ten náš slovenský, hoci ani inde vo svete to nie je ktovieako odhodnejšie. Neholduje vnútornej kráse, ale podenkovým hodnotám ekonomického záujmu. Všetko sa komercializuje, a tak neostáva časopriestor ani len na úvahy, že by mohlo byť niečo vznešenejšie ako finančne zabezpečené postavenie v spoločnosti, označenie za VIP (s pousmíatím vravievam, že je to demokratická skratka pre latinské vipera čiže zmija), majetky, politická moc, sláva prominenta či sláva celebrity alebo výkričná sláva mafiánskeho bossa.

Preto spisovateľ, totiž spisovateľ v niekdajšom celkom vyznačujúcom a vyznamenávajúcom chápaní ako svedomie národa (čo aj to už ktosi stihol sprofanizovať a skarikovať), je v podstate dnes v našej spoločnosti neželaný zjav. Kto nastavuje zrkadlo, kto kladie páľčivé otázky alebo sa usiluje smerovať kroky spoločnosti k väčšej mravnosti, k mravnejšiemu sebauvedomeniu, k duchovnejšiemu nazeraniu, nie je žiaduci, lebo „zbytočne“ provokuje. A, pravdaže, k tomu pristupuje aj poddajnosť nejedného spisovateľa a či akobyspisovateľa daným pomerom, skratka spisovateľské „prispôsobenie sa dobe“. Veď, čo chcete, vydáva sa predsa veľa kníh (ak by to malo byť meradlom kultúrnosti)! A že medzi nimi nie sú možno mnohé tie, ktoré by práve kultúrne dvíhali národ? Literatúra sa stala takým istým tovarom ako zemiaky, podľa zákona ponuky a dopytu. Dielo, ak sa chce dostať na knižný trh, musí mať dobré ekonomické zázemie. Literárne, a tobôž duchovné a mravné kvality nie sú smerodajné. Ibaže ktosi dôležitý (kto?) nemyslí na to, že duchovná strava pre národ nie je komercializovateľná a že jej dlhotrvajúce nepodávanie (odopieranie) živému národnému organizmu môže privodiť kolaps - srdce i mozog môžu veľmi nečakane vypovedať a odrodiť exitus.

Ale ani sama oficiálna literatúra (akože oficiálna, lebo tá už dnes z hľadiska spoločenskopolitického nejestvuje, mám na mysli skôr teoretizovanie okolo literatúry a opičenie sa po cudzích vzoroch) nena hráva ozdravovaniu literárneho prostredia. Kríva, habká, vydávajú sa za výkrik doby, hoci vo svojej postmodernosti už nie je moderná, ale výpredajová. Je to literatúra chradnúca, odplašujúca čitateľa. Ibaže stále chce byť na piedestáli. Kto už tu má literatúre veriť?

Nečudo, že spisovateľ u nás nemá spoločenskú vážnosť. Ani v kruhoch zväčša kultúrne imúnnych samozvaných politických intelektuálov, ani u potenciálnych čitateľov. Áno, sú konkrétne výnimky, aj významné, ale tie celkovú situáciu v ponímaní úlohy národnej literatúry v spoločenskom vývine a v kultúrnom i duchovnom zveľadovaní národa nezvrátia.

Summa summarum: Máme štát, svoj vlastný, ktorý, s prepáčením, kašle na vlastnú pôvodnú literatúru ako „buditeľa rána“ (mimočodom, tento epiteton dnes už nepristane ani mládeži). Máme literatúru, ktorá sa, s výnimkou tej od srdca naozajstnej, nie síce podzemnej, ale nepodporovanej, krúti ako had (serpens - vipera). A máme čitateľa, ktorý už ani štátu ani literatúre neverí. A to je to smutné.

Rozhovor pripravil
JÁN MARŠÁLEK

Tsambika

Momentky z cesty uzmierenia

I

*Olivovníky vo vetre.
Striebristý odlesk lístkov.
A taký pokoj.
Medzi nami žiadna medzera.
Vrastám do ticha.*

II

*Rozorvané skaly
na úbočiach hory Tsambika.
Na samom vrchu
kridla slz,
biele steny kláštorného kostola.
Vôkol a nad: opalizujúca aura.
Na nebi zmizol mrak.
Nezanechal stopu.
Žiarivá slnečná cesta.
Radosť zrodenia.*

III

*Pokojné vlnky na hladine.
Hlas mora tichne.
Hora,
presvietená,
vzlieta
do modravého nevýslovna.*

IV

*Číre more
pod bralom s ikonou
Našej Čistej Matky.
Neúnavný vietor
pozametal oblaky.
Mesiac ani nemrknje.*

V

*Západný vietor.
Cvrkanie cikád,
vôňu jazmínu
i zrnká piesku
unáša
do mora.
Noc tu prichádza rýchlejšie,
s tmou čistejšou a obsidiánovo
čiernou.
A hora Bohorodičky
žiarivo svieti.
Akoby sa v jej vnútri
otvárala cesta do hlbín, do výšav.
Všetko to vidím, cítim, prežívam.
A predsa: tiaž sa ma netýka.*

V Lindose

*Na skalnatom brale, kde stál
(a neprestáva stáť)
posvätný príbytok Atény,
neutícha dych vetra
a kamery sa nezastavia.
Z tej výšky,
pomedzi cimburie johanitského
opevnenia,
hľadím do zrkadla
Zátoky apoštola Pavla
a zabúdam dýchať.*

*(Na leme mysle
útržky z Jána.*

*Narodiť sa z vody a Ducha.
Vietor veje, kam chce:
počuješ jeho hlas,
ale nevieš, odkiaľ prichádza
a kam speje.)*

JOZEF PAUER

Milost' zostáva

*Neviem, ako som prešiel celou Akropolou,
terasami, propylejami, kolonádou,
schodiskami.*

*Na žeravých perách poludnia
výdych, vdych.
V mariánskom kostolíku,
v kopule obraz Krista Pantokrátora,
stĺpy svetla,
ruky Lásky horia.
Nespaľujú, srdce zahrievajú.
Tvárou v tvár..
A predsa: len hmlisté tiene
na hladine zrkadla.*

*Lod', i s ramenami križenia,
s obrazmi, symbolmi života Ducha
na klenbe, na stenách,
vzlieta a pláva povetrim.
I ja som len zatajený dych.
Nič nevážim.*

Snímka: Ján Motulko

Úsmev

*Šum peny na vlnách,
suchot kamienkov,
úlomkov lastúr,
tichá hlbina mora.
Mlčím s ňou.
Z neba mi máva
biely mrak.
Maliar slnko
azúrovým ťahom štetca
oblak vymýva.*

Zatmenie mesiaca

I

*Z tieňa pod širokou korunou
láskavej, dôvernej moruše
pozerám do rodoského blankytna.
Počujem slnečný cval.*

II

*Včera neskoro večer
mesiace zmizol z neba.
Nechal tam len svoju čiernu tvár.
Po temnej chvíli srpcom čela zažiaril,
a tvár mu prikryl prízračný karneval.
Hviezdy, striekance ohňa šialenstva,
skameneli nad Eukalyptovou alejou.
Chytajú tam srdce človeka
očami prsteňov, náušník,
príveskov z Murano skla.
Hľadáme zlatú cestu
slobody a práva.
A vládne nám každý,
kto má zlato,
nanúti pôžičky
a o slobode vykladá.
Chiméra.*

III

*V páľave poludnia
vietor s vôňou soli,
vysoké nebo, let čierneho vtáka.
Vrabča pije vodu z mláky
na kraji bazéna.
Prichádzajú noví hostia
a niekoľko nás odchádza.
Kvitnú tu kvety,
jazmín, ruža, šalvia, cyklámen,
pivonka, muškát, oleander,
tisícročné olivovníky
nádej chránia,
pre holubice ratolesti chystajú.
Bezbrehé svetlo cestu zalieva.*

IV

*Medzi zrkadlami hôr, neba a mora
srdce otváram do úsmevu.
Milost' zostáva.*

Ďalšie dimenzie literatúry

O transcencii Dobra v poézii Teodora Križku

Keď sa ku mne pred časom dostal útlý spis ruského filozofa a duchovného Pavla Florenského (je to text starý vyše storočia a celkom otvorene sa v ňom hovorí o úpadku kňazstva, o blízkom prenasledovaní kresťanov, o skaze nového veku a o veciach, čo si len s námahou vieme zobrať na plné vedomie); vedela som, že držím v rukách čosi mimoriadne. Tento veľký duch popisuje v malej knižočke život svojho duchovného otca, starca Izidora - a nechce nič. Bez akéhokoľvek estétstva, ale v totálnej hĺbke, dáva dokonca práci podnadiť: „Príbeh o živote starca Getsemanského skitu, ako ho spísal a vyložil jeho nehodný duchovný syn“. Florenský sa v nej obracia na čitateľa ako na spolubrata, jemne ho sprevádza po kapitolách a napokon spis končí modlitbou: „Nech vstúpi do tvojej duše, čitateľ môj, tichý pokoj (...) a nech v tebe zažiarí neuhasiťelné svetlo radosti. Amen.“ Tak sa končilo dielo, kde už ani nešlo o prenášanie krásy, ale o Dobro a skutočnosť, nie estetická modlitba posunula tento text za hranice literatúry.

A čosi podobné, lenže tentokrát pevne ukotvené v absolútnom básnictve a filozofii, som zažila aj pri diele Teodora Križku. A zvláštne, čosi z tohto tajomstva sa mi odhalilo práve pri čítaní knihy Pošepkala vločka nehu do oblôčka, ktorú by azda niektorí označili za „detskú“ s podtónom, akoby slovo detský malo znamenať menej závažný či „ľahší“. Reč teda bude o literatúre ako o Dobre; ako o skutočnej modlitbe za druhých, ba dokonca o literatúre ako láske k druhému. Teda o literatúre takej, ktorá akoby to bol iba záves z hodvábu; jedným ťahom odhrnula všetku slávu, súperenie a majestát autorstva - teda všetko, na čom si zakladá umelecký svet.

Možno by ju bolo lepšie nazvať literatúrou O láske k Bohu. Nepohybuje sa iba v rovine textu, kde sa body spájajú do metafor, zvukomalieb a dôvtipu. Touto literatúrou sa tiahne rovina lásky. Rovina celkom inej kvality, kde zrazu vidíme, ako sa básnik s absolútnou prítivosťou prihovára malému dievčatku, keď vidíme, ako sa modlí za nenarodené deti, keď vidíme, ako píše modlitbu irackého katolíka, keď čítame: „keby tak poslačo čajom z bóľhoja / utíšiť oheň, keď ťa strachom obleje, / a bolo by viac lásky a viac pokoja...“ a keď napokon v jednej z ostatných básní píše: „Nie od bolesti, ale od šťastia /

rozpinam ruky: Len to jedno splní mi... / Koruna stromu nech mnou prerastá/ do sveta spevom, iba do mňa trními.“

A tým je prestúpené celé dielo Teodora Križku. Tento text by chcel byť premýšľaním o tejto inej, prehliadanej dimenzii literatúry. O tom, keď básnik píše: „V riziku, presne na opačnom konci úspechu, kariéry, bohatstva prebýva Boh, teda Pravda, Láska, Krása - a nakoniec i Spása. A tak je to správne a spravodlivé...“ A naozaj. Možno toto je kľúč k pochopeniu toho, čomu zvykneme hovoriť paradoxu života, ale možno by bolo vhodnejšie povedať namiesto paradoxu „pravdy“. Oheň je totiž nezlučiteľný s vodou, ako čistota a krása mysle nezlučiteľná s pýchou. Je teda skutočne pravda, že maličká sú veľká, že tí nespomenutí sú hodní najväčších chvál, že bolesť nie je trestom, ale požehnaním, rovnako ako námaha a smútok. Tak nám to napokon vo vreciach smeti premenených na dukáty našepkávali už ľudové rozprávky. A tak nám to v paradoxných názvoch svojich kníh pripomína Teodor Križka.

Máme tu teda literatúru celkom inú. V dobe, keď sa z umeleckých kruhov ozývajú postmoderné hlasy túžiace po novote a nekonvenčnosti, po napätí a dobrodružstve - máme vlastne v kresťanskej literatúre poéziu najnekonvenčnejšiu zo všetkých. Máme tu poéziu plnú drámy, keď autor až po hranicu krajnosti vsadil všetko na lásku a úprimnosť. Máme tu poéziu plnú „šoku“, keď autor, ktorý by sám seba mohol označiť za knieža básnikov (a bezpochyby ním je), sám seba podobne ako sv. Ján Zlatoústý radí na samý koniec zástupu. Máme tu poéziu priam až prekypujúcu „nihilizmom“, keď autor pochopil lásku až tak, že píše:

*Nemám nič, iba ustaté a holé
ruky si kladiem k hladu v tanieri.
Predal som všetko, kúpil som to pole
so zakopanou perlou nádheri...*

*Už si len ty, nie smútok za včerajším.
Som olivovník, čo bol prekliaty,
no znova ožil. Iba k tebe raším.
Už nie som ja, už si len ty a ty.*

Ale ja nechcem krehkosť tej najvznejšej literatúry, akú máme, zranit' prílišnými slovami. Chcem len poukázať na hĺbku poézie ako modlitby. Cestu k jej pochopeniu musí prejsť každý sám a v samote, v akej na-

pokon vznikali aj tieto verše. V takej básnickej výške, kde už dochádza k úplnému osamoteniu a z ktorej sa básnik zakaždým vracia s tajomstvom lásky, bez ktorého by sme sa beznádejne mohli pýtať, ako je možné, že náš svet stojí za toľko pozornosti.

A ak som tento text začala odkazom na ruskú literatúru, vraciam sa k nej i teraz; napokon je to práve ona, ktorá tak podstatne formovala básnikovu dušu. V jednej zo svojich noviel Smrť Ivana Iljiča L. N. Tolstoj popisuje až do detailu postupné umieranie prísneho racionalistu. Uznávaný právnik Ivan Iljič prežíva až v poslednej sekunde života katarziu - a ďalej už text mlčí: „Je koniec!“ povedal ktosi nad ním. Ešte tie slová započul a v duchu si ich zopakoval. Je koniec smrti, povedal si. Smrť už neexistuje. Chcel sa nadýchnuť, ale náhle sa vzopál a zomrel.“ A podobnú zmienku o neexistencii smrti nachádzame aj u Teodora Križku. Tu však nevychádza z úzkosti poslednej minúty, ale z viery v lásku: „Musíme sa naučiť, že bolesti sa netreba báť, naopak, treba jej vyjsť v ústrety a zrazu - keď sa jej postavíme - prebehne okolo nás ako stádo splašených mustangov. A zanechá nás osvietených. Zanechá nás živých, znova narodených. A už sa nebojíme smrti, lebo už smrť nevidíme, smrti niet. Už vidíme to plynulé prelínanie konkrétneho do abstraktného, materiálneho do duchovného... A dotýkame sa stromu, lebo nie on je nemý, to my sme boli neživí, to my sme v jeho rodnej zemi cudzinci.“

Snáď sú tieto slová najväčším svedectvom o poézii tohto básnika, ktorá je vlastne moderná až natoľko, že sme k nej ešte ani nedospeli. Že zasahuje do sfér úplne nezlučiteľných s vnímaním tých, ktorý by mali najradšej Boha i vieru uzavretú v akejsi škatuľke, čo je samo o sebe nezmysel. Veď skôr viera má v škatuľke nás, nie my ju, taká je nepopísateľná, fluktuujúca, presahujúca a obrovská. A ja len v údive stojím pred majestátom básnika, ktorý posunul literatúru do dimenzia dobra, do dimenzie lásky a absolútného svetla - čoho sme my dnes súčasníci a čo sa udialo len niekoľkokrát v dejinách.

A keďže má básnik v tomto roku životné jubileum, skromne sa pripájam k blahoželaniam.

JOZEF TÓTH

Teodorovi Križkovi

malý verš k vzácnemu jubileu PÄŤ a PÄŤ

*Dve mená mu otec a mať dali
a medzi hviezdy: radosť a bolesť
ich zapísali.*

*Jedno pochádza z Boha - Théos,
z ktorého všetko je a žije
a ľudské srdce láskou,
božím zázrakom nasycuje!
A druhé je meno z trónu jeho Syna,
z dvoch skrížených stromov,
z ktorých v ukrižovanej Láske
celý svet obopína!*

*A tak je preň tento svet
iba svet zázraku,
v ktorom sa radosť i bolesť krúti,
a s týmto svetom sa raduje
a s týmto svetom smúti!
Lež nezabudol, kde sú tie mená zapísané
a čo mu v tých menách bolo dané,
keď mu ich otec i mať dali,
a preto v úžase nad krásou života
i nad krásou sveta
jeho roky
jak hviezdne zbory zaspievali!*

*A pri týchto menách je dnes
i dvojica čísel:
PÄŤ a PÄŤ,
budú sa objímať iba rok
a nevrátia sa späť.
A posunú sa ako všetky čísla
k ležatej osmičke,
ku vyriešenej tajničke,
kde každý a všetko
nad zázrakom žitia žasne,
a dovtedy i potom
ako chorál a symfónia nebies i zeme
budú zaznievať jeho básne!*

Fotografiie **JOZEFA ŠELESTIAKA** zachytili jedinečnú udalosť, ktorou sa začala tradícia: Eucharistické požehnanie Hlavnému mestu Bratislava a celému Slovensku z nádvorja Bratislavského hradu. Vďaka, o. arc. **STANISLAV ZVOLENSKÝ!** Vďaka Bratislavčania-katolíci! Ukázali ste svetu pravú tvár našej vlasti a dušu Slovenska.

